

Przedszkole Publiczne im. Kornela Makuszyńskiego w Szczecinku

Funkcjonowanie rodzin zastępczych.

Studium przypadku na przykładzie Powiatowego
Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku.

The functioning of foster families.

A case study on the example of the District Family
Support Center in Szczecinek.

Autor:

mgr Karolina Wojciechowicz

Szczecinek, 2021r.

STRESZCZENIE

1. Tytuł pracy w języku polskim.

Funkcjonowanie rodzin zastępczych.

Studium przypadku na przykładzie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku.

2. Tytuł pracy w języku angielskim.

The functioning of foster families.

A case study on the example of the District Family Support Center in Szczecinek.

3. Słowa kluczowe w języku polskim.

rodzina , rodzina zastępcza, opieka , wsparcie, sukces, dziecko

4. Słowa kluczowe w języku angielskim.

family, foster family, care, support, success, defeat, child

5. Streszczenie w języku polskim.

Głównym celem niniejszej pracy jest uświadomienie społeczeństwu jak funkcjonują rodziny zastępcze, na czym polega ich praca oraz jak ważne jest rodzicielstwo zastępcze dla dzieci, którym rodzice biologiczni nie mogą zapewnić opieki i wychowania. W poszczególnych rozdziałach przedstawiono definicje pojęć bezpośrednio związanych z tematem pracy oraz opisano funkcjonowanie rodzin zastępczych. Na podstawie kwestionariusza wywiadu dokonano analizy wyników. Na zakończenie wyciągnięto wnioski jakie wysunęły się po przeprowadzonych badaniach.

6. Streszczenie w języku angielskim.

The main goal of this paper is to make the public aware of how foster families work, what they do and how important foster parenthood is for children whose biological parents cannot provide care and upbringing. In particular chapters, definitions of terms directly connected with the topic of the study were presented and the functioning of foster families was described. Based on an interview questionnaire the results were analyzed. At the end conclusions were drawn from the research.

Spis treści

Wstęp

.....4

ROZDZIAŁ I

Pojęcie rodziny w świetle literatury przedmiotu. 7

1.1 Charakterystyka terminu.....7

1.2 Funkcje rodziny 9

ROZDZIAŁ II

Charakterystyka i zasady funkcjonowania rodzin zastępczych..... 13

2.1 Charakterystyka rodzin zastępczych 13

2.2 Funkcjonowanie rodzin zastępczych.....15

2.3 Prawne aspekty funkcjonowania rodzin zastępczych 19

ROZDZIAŁ III

Funkcjonowanie rodzin zastępczych objętych pieczęcią Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w
Szczecinku

w świetle badań własnych.....23

ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI.....29

Bibliografia: 31

Aneks.....34

Wstęp

Rodzina to najstarsza i najpowszechniejsza forma życia społecznego, która odgrywa ogromną rolę w życiu każdego człowieka. Tworzą ją węzłem małżeńskim kobieta i mężczyzna oraz ich potomstwo, a w szerszym znaczeniu także ogół krewnych obu małżonków. Często rodzina jest nazywana podstawową komórką społeczną.

Każdy człowiek zdaje sobie sprawę z tego, że rodzina jest pierwszą naturalną i niezastąpioną grupą społeczną, w której żyjemy i z której czerpiemy wzorce. To właśnie w rodzinie młody człowiek poznaje najważniejsze wartości, którymi później kieruje się w swoim życiu. Rodzice przekazują je dzieciom kształtując ich osobowość oraz wskazując wzorce postępowania. Dzięki tym oddziaływaniom dziecko przygotowywane jest do samodzielnego życia w społeczeństwie, które podejmuje jako człowiek dorosły. Wchodząc w dorosłość człowiek ma określone cechy oraz priorytety, które zapisały się w jego głowie, podczas funkcjonowania w grupie społecznej jaką jest rodzina. Jego "twardy dysk" jest wypełniony i żyje najczęściej według tych zasad, które się na nim zapisały.

Niestety nie wszystkie rodziny funkcjonują prawidłowo, wiele z nich napotyka trudności finansowe, zdrowotne czy emocjonalne, z którymi nie potrafią sobie samodzielnie poradzić. Zdarza się, że rodzice biologiczni nie spełniają swoich zadań opiekuńczo- wychowawczych wynikających z funkcji rodziny. Nie troszcząc się o swoje dzieci- ich zdrowie, rozwój, naukę oraz dostarczając im negatywnych wzorców zachowań, rodzice często nieświadomie przyczyniają się do demoralizacji swoich dzieci. W takim przypadku, kiedy to dochodzi do zaniedbań w stosunku do dzieci, musi interweniować państwo, a funkcję opiekuńczą nad dziećmi najczęściej przejmują rodzinne formy opieki np. rodzina zastępcza czy dom dziecka.

Niniejsza praca badawcza zawiera trzy rozdziały. Pierwszy rozdział dotyczy pojęcia rodziny. Zdefiniowane zostało w nim pojęcie rodziny, jako podstawowej grupy społecznej w świetle literatury przedmiotu.

Rozdział drugi przeznaczony został na teoretyczne rozważania dotyczące rodzin zastępczych oraz ich funkcjonowanie. Wyszczególniono w nim pojęcie, rodzaje, typy rodzin zastępczych, przedstawiono przepisy prawne jakie obowiązują rodzinę zastępczą oraz informacje jak można zostać rodziną zastępczą w Polsce.

Trzeci rozdział zawiera przedstawienie uzyskanych przez autorkę pracy wyników badań, które podjęte zostały w ramach napisania pracy badawczej. Dotyczyły one funkcjonowania rodzin zastępczych na terenie powiatu szczecineckiego w oparciu o studium przypadku na przykładzie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku. W rozdziale tym autorka prezentuje wnioski końcowe z przeprowadzonych badań.

Podczas pisania pracy autorka posłużyła się literaturą fachową z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii, oraz korzystała z ustaw prawnych dotyczących rodzin zastępczych. Ponadto wykorzystano odpowiedzi zebrane za pomocą kwestionariusza wywiadu, które udzielone zostały przez Panią Małgorzatę Kubiak- Horniatko – dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku. Praca badawcza stworzona została na potrzeby Ogólnopolskiego Projektu Edukacyjnego „Aniołkowe Granie”, który realizowany jest przez autorkę pracy w Przedszkolu Publicznym im. Kornela Makuszyńskiego w Szczecinku.

„Aniołkowe Granie” to projekt, który zrodził się w 2004 roku, z inicjatywy dwóch wrocławskich dyrektorów przedszkoli: Katarzyny Głowik-Jamróż – dyrektora Przedszkola nr 56 Niezapominajka oraz Jolanty Hejdy – dyrektora Przedszkola nr 31 im. J. Porazińskiego. Od 2017 roku projekt realizowany jest także poza granicami Wrocławia i dołączyć mogą do niego przedszkola z całej Polski. Celem Projektu jest propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego wśród dzieci, młodzieży, rodziców i placówek edukacyjnych, a założeniem od samego początku

była integracja środowisk przedszkoli, szkół i placówek opiekuńczych.

Głównym celem niniejszej pracy jest uświadomienie społeczeństwu jak funkcjonują rodziny zastępcze, na czym polega ich praca oraz jak ważne jest rodzicielstwo zastępcze dla dzieci, którym rodzice biologiczni nie mogą zapewnić opieki i wychowania.

ROZDZIAŁ I

Pojęcie rodziny w świetle literatury przedmiotu.

Rodzina to pierwsze środowisko, w którym żyjemy i dorastamy. To właśnie w rodzinie mamy warunki, które wzmacniają nasz rozwój lub go hamują. Wywiera ona znaczący wpływ na całe nasze życie. Rodzina jako jedna z grup społecznych ma pewną hierarchie, jest zwykle grupą zamkniętą. Rodzina pełni ważną rolę dla społeczeństwa. Wyróżnić można wiele podziałów rodzin. Są rodziny wielodzietne, rodziny niepełne, rozbite, ale także rodziny mające nie więcej niż dwoje dzieci. Zdarza się również, że rodzice decydują się tylko na jedno dziecko ze względów materialnych bądź na pierwszym miejscu stawiają karierę zawodową. Szczególną rolą rodziny jest to, że stanowi ona naturalne i niezastąpione środowisko narodzin i rozwoju człowieka, w którym zarówno dziecko oraz osoba dorosła zaspokajają swoje podstawowe potrzeby.¹ Jest również niezastąpionym ogniwem struktury społecznej, nazywanym podstawową komórką społeczną.²

1.1 Charakterystyka terminu

Pojęcie rodziny nie jest łatwo jednoznacznie wyjaśnić. Jest to zawili termin, jednak zawsze odnosi się do kręgu osób połączony ze sobą więzami krwi. W literaturze można spotkać różne definicje pojęcia "rodzina". W niniejszej pracy przedstawiono kilka z nich.

Szukając definicji w ujęciu socjologicznym odnajdujemy pojęcie rodziny jako „podstawowej komórki społecznej, a więc fundamentalnego, konstytutywnego elementu każdego

---

1 T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. Warszawa 2005, s.1.

2 Art. 10 *Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i kulturalnych* z 1966 roku, ratyfikowanego przez Polskę w 1977 roku.

społeczeństwa”³. Jako podstawę rodziny uważa się małżeństwo. Określa się je jako „społeczny, legalny, seksualny związek, rozpoczynający się publicznym obwieszczeniem i zobowiązaniem, podejmowany z myślą o jego trwaniu” albo jako „legalny, względnie trwały związek kobiety i mężczyzny powołany w celu wspólnego pożycia, współpracy dla dobra rodziny, a więc głównie wychowania dzieci, prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego oraz wszelkiej innej współpracy dla dobra rodziny”⁴.

Według J. Szczepańskiego, wybitnego socjologa polskiego, rodzina to „grupa złożona z osób połączonych stosunkiem małżeństwa i stosunkiem rodzice-dzieci”⁵.

W słowniku pedagogicznym możemy odnaleźć następującą definicję rodziny: „rodzina jest małą grupą społeczną, składającą się z rodziców, ich dzieci i krewnych; rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi — więź rodzicielska, stanowiąca podstawę wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie”⁶.

Według M. Ziemskiej „rodzina jest małą naturalną grupą społeczną w której centralnymi rolami są role matki i ojca, stanowiącą całość względnie trwałą, podlegającą dynamicznym przekształceniom związanym głównie z biegiem życia jednostek wchodzących w jej skład; opiera się ona na zastanych tradycjach społecznych i rozwija własne tradycje”⁷.

W ujęciu pedagogicznym można także posłużyć się definicją S. Kawuli, według którego rodzina jest „grupą społeczną, w której następuje poznanie pierwszych form etyczno-moralnych, rozróżnienie dobra i zła, klasyfikowanie osób, przedmiotów i zjawisk”⁸.

Współczesna definicja rodziny według M. Jurczaka brzmi: „Rodzina to podstawowa

---

3 Rodzina, w: *Encyklopedia socjologii*, t. III, red. Z. Bokszański, W arszawa 2000, s. 312.

4 Tamże.

5 J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 149.

6 *Słownik pedagogiczny* PWN, Warszawa 1987, s. 261-262

7 M. Ziemska, *Rodzina a osobowość*, wyd. I, Warszawa 1975, s. 36.

8 S. Kawula, *Funkcja opiekuńcza współdziałania rodziny*, Białystok 1988

komórka wychowawcza, złożona z małżonków lub małżonków i dzieci, także ogół krewnych obojga małżonków. Rodzina odgrywa w społeczeństwie doniosłą rolę. W rodzinie obowiązuje całkowite równouprawnienie obojga małżonków. Powinni oni współdziałać dla dobra i zaspokojenia jej potrzeb. Szczególnie ważnym obowiązkiem małżonków jest opieka nad dziećmi i właściwe ich wychowanie”.⁹

1.2 Funkcje rodziny

Rodzina pełni ważną funkcję wychowawczą dla dzieci pod warunkiem że zachowuje ona wszystkie warunki aby stworzyć prawidłową strukturę rodziny. Rodzina ma także określone funkcje, które powinna spełnić. Funkcje te w literaturze przedmiotu przedstawiane są w wieloraki sposób.

Zdaniem J. Szczepańskiego są trzy podstawowe funkcje rodziny :

- prokreacyjna (utrzymanie ciągłości gatunku ludzkiego),
- socjalizacyjna (przygotowanie jednostki do życia w społeczeństwie),
- ekonomiczna (zapewnienie członkom rodziny odpowiednich warunków bytu materialnego).¹⁰

Natomiast F. Adamski stosuje podział funkcji rodziny na pierwszorzędne i drugorzędne. Do pierwszorzędnych czyli istotnych zalicza on:

- funkcja prokreacyjna - wydawanie potomstwa na świat,
- funkcja socjalizacyjna- przygotowywanie dzieci do życia w społeczeństwie,
- funkcja miłości- zaspokajanie potrzeb uczuciowych dzieci, życzliwość, sympatia, miłość,

Do funkcji drugorzędnych czyli akcydentalnych zalicza:

---

⁹ M. Jurczak, *Leksykon. Wyrazy trudne, ważne i ciekawe*, Warszawa 1977.

¹⁰ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 303-306.

- funkcja ekonomiczna- zapewnianie bytu mieszkaniowego i potrzeb życiowych,
- funkcja opiekuńcza- dbanie o zdrowie i życie członków rodziny,
- funkcja rekreacyjna- zapewnienie odpoczynku i spędzania czasu wolnego,
- funkcja religijna - przekazywanie odpowiednich wartości¹¹.

Inne zdanie na temat funkcji rodziny przedstawia natomiast Zbigniew Tyszka, który dzieli je na cztery kategorie, wyróżniając:

1. Funkcje biopsychiczne:

- prokreacyjna,
- seksualna;

2. Funkcje ekonomiczne:

- materialno-ekonomiczna,
- funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca;

3. Funkcje społeczno-wyznaczające:

- funkcja stratyfikacyjna,
- funkcja legalizacyjno-kontrolna;

4. Funkcje socjopsychologiczne:

- socjalizacyjno-wychowawcza,
- funkcja kulturalna,
- funkcja religijna (dotyczy rodzin ludzi wierzących),
- funkcja rekreacyjno-towarzyska,
- funkcja emocjonalno-ekspresyjna¹².

Wartość rodziny jest dla człowieka wartością unikatową. Ważne wpływy wychowania

---

11 M. Ruszkowska, *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo- wychowawcze*, Centrum Zasobów Rozwojów Ludzkich, Warszawa 2013, s. 15.

12 Z. Tyszka, *Rodzina*, (w:) *Encyklopedia pedagogiczna*, W. Pomykało (red.), Warszawa 1993, s. 698.

w rodzinie są związane przede wszystkim z realizowanymi w rodzinie wartościami oraz wzajemną więzią uczuciową, która łączy wszystkich członków rodziny. Dobrze funkcjonującej rodziny w procesie wychowania i wzrastania dzieci i młodzieży nie jest w stanie zastąpić nikt. "W porównaniu z jakąkolwiek organizacją i instytucją, z jakimkolwiek społeczeństwem i państwem, rodzina zawsze pozostaje społecznością pierwotną i dla człowieka ma największe znaczenie" ¹³.

Wszyscy doskonale zdają sobie sprawę z faktu, iż „urodzenie się w określonej rodzinie daje fundament nie tylko startu do dalszej drogi w życiu każdego człowieka, ale również wyznacza możliwości do realizacji przyszłych, zamierzonych celów życiowych¹⁴. Kiedy jednak rodzina funkcjonuje nieprawidłowo i nie są zaspokajane podstawowe potrzeby dzieci, przez co rodzice nie wywiązują się ze swoich obowiązków opiekuńczo- wychowawczych, dochodzi do tego, że zaburzony zostaje rozwój i prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, dzieci wychowujących się w takiej rodzinie. W takim przypadku staje się ona środowiskiem dysfunkcyjnym¹⁵.

Obowiązkiem rodziców jest zapewnienie dzieciom jedzenia, schronienie, ubrania, wsparcia emocjonalnego jak również opieki medycznej. To rodzice powinni umożliwić dzieciom prawidłowe rozumienie świata. Rodzina ma za zadanie stworzyć warunki egzystencji człowieka oraz umożliwić zaspokojenie podstawowych potrzeb do których najczęściej zalicza się: potrzebę bezpieczeństwa, potrzebę miłości i potrzebę akceptacji.

- **Potrzeba bezpieczeństwa**, jest podstawową potrzebą, którą powinni zaspokoić opiekunowie. Dziecko ma wówczas pewność że nic złego się nie stanie, a wszelkie jego

---

13 L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003, s. 9

14 Cz. Czapów, *Rodzina a wychowanie*, Warszawa 1968, s. 9

15 Z. Płoszyński, *Problemy patologii środowiska rodzinnego, Patologia społeczna wśród dzieci i młodzieży* red.Z. Płoszyński, T. Wróblewski, Słupsk 1993, s. 36.

kłopoty będą właściwie rozwiązane

- **Potrzeba miłości** wynika z pragnienia bycia kochanym i podziwianym. Niezaspokojenie tych pragnień może być przyczyną zachowań antyspołecznych
- **Potrzeba akceptacji** wyraża się w przyjęciu dziecka takim, jakie ono jest, niezależnie od jego zewnętrznych cech czy braków wewnętrznych. Dziecko akceptowane wzmacnia swoje poczucie bezpieczeństwa¹⁶.

Każde dziecko, niezależnie od wieku pragnie zrozumienia, ciepła i miłości. Potrzebuje rodziców, którzy poświęcą mu czas, a przy tym będą zaangażowani w jego potrzeby, będą potrafili "wysłuchać" się we własne dziecko i jego pragnienia. Dzieci potrzebują obecności rodzica, nie zabawek i pochłaniaczy czasu, które dają namiastkę szczęścia. To kontakt z rodzicem, rozmowy, wspólnie spędzony czas podczas wspólnego robienia obiadu, czy kolacji daje dziecku najwięcej szczęścia. Czas kiedy ma rodzica tu i teraz, tylko dla siebie. Rodzic jest zawsze dla dziecka wyjątkowy, każdy popełnia błędy, zdarzają się również błędy na płaszczyźnie wychowania czy opieki, nikt nie jest nieomylny, jednak należy uczyć się na swoich błędach, a nie powielać je z nadzieją, że jakoś to będzie. Nie ma ideałów, a dzieci pragną po prostu dobrych rodziców – dobrych, tj. najlepszej wersji ich samych samych, ze wszystkimi zaletami i wadami, potrafiących zatroszczyć się o własne dziecko.

---

16 Konopczyński M.: *Twórcza resocjalizacja*. Warszawa 1996, MEN

ROZDZIAŁ II

Charakterystyka i zasady funkcjonowania rodzin zastępczych

Wiadomym jest, że rodzice biologiczni w momencie narodzenia dziecka są za nie bezwzględnie odpowiedzialni. Spoczywa na nich pełnoprawny obowiązek wychowania dziecka. To oni stają się jego pierwszymi, głównymi wychowawcami. Jednak w momencie kiedy rodzina biologiczna ma problemy z wychowaniem dziecka, co zdarzyć to się może z różnych przyczyn, dzieci kierowane są do rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

2.1 Charakterystyka rodzin zastępczych

Przedmiotem badań zawartych w niniejszej pracy są „sensu stricto” rodziny zastępcze. Pojęcie to oznacza „pieczę osób fizycznych (rodzice zastępczy), a nawet jednej takiej osoby, mającą na celu wychowanie dziecka do jego pełnoletności, na bazie umowy z rodzicami biologicznymi lub często umowy zawartej w oparciu o decyzję władzy publicznej”¹⁷.

Trafnym będzie w tym miejscu zdefiniowanie owych pojęć. Przez rodzinę zastępczą często rozumie się okresową opiekę nad dzieckiem bądź dziećmi tymczasowo lub długoterminowo pozostających bez opieki ze strony rodziny biologicznej¹⁸. Rodzina zastępcza „jest po adopcji najkorzystniejszą formą opieki nad dzieckiem. Powstaje wtedy, gdy małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim zdecyduje się wziąć na wychowanie nie więcej niż troje dzieci, przy czym stosunki między tymi osobami a dziećmi nie pozostają takie same,

---

17 W. Czachórski, O potrzebie badań prawno-porównawczych w odniesieniu do problematyki rodzin zastępczych, w: *Prace z prawa cywilnego*. Wydane dla uczczenia pracy naukowej profesora Józefa Stanisława Piątkowskiego, Wrocław 1985, s. 264.

18 S. Legat: Wprowadzenie: *Rodziny zastępcze a wybrane aspekty polityki społecznej państwa*. [w]: M. Raclaw-Markowska, S. Legat (red.): *Opieka zastępcza nad dzieckiem i młodzieżą – od form instytucjonalnych do rodzinnych*. Warszawa 2004, Instytut Spraw Publicznych, s.11.

jak przy adopcji¹⁹. Rodzina zastępcza zajmuje się dzieckiem do czasu aż nie osiągnie on pełnoletności bądź rodzina biologiczna powtórnie otrzyma prawa rodzicielskie do wychowywania swojego dziecka.

Pieczka zastępcza jest nadzorowana i organizowana przez powiat. Wyróżnia się takie typy rodzin zastępczych jak;

- spokrewnione
- niezawodowe
- zawodowe które także pełnią funkcje pogotowia rodzinnego
- zawodowe specjalistyczne

Osoby, które chcą się podjąć założenia rodziny zastępczej zawodowej lub które chcą prowadzić rodzinny dom dziecka są zobowiązane, aby ukończyć szkolenia kierowane do takich osób. Szkolenia te są organizowane przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Taki program szkoleniowy jest zatwierdzany na okres 5 lat przez ministra właściwego do spraw rodziny na wniosek podmiotu prowadzącego owe szkolenie. We wniosku uwzględnia się ilość godzin szkolenia, kwalifikacje osób prowadzące szkolenie, program szkolenia, sposób w jaki będzie prowadzone szkolenie a także materiał dydaktyczny jaki zostanie przedstawiony.²⁰ Szkolenia dla rodzin zastępczych spokrewnionych mogą się odbywać według indywidualnego planu szkolenia, potrzeb rodziny i dziecka.

„Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych, tak stanowi art. 72 ust. 2 Konstytucji RP. Konwencja o prawach dziecka w art. 20 zobowiązuje Państwa-Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stale pozbawionym środowiska rodzinnego lub nie mogącym ze względu na swe dobro w nim przebywać²¹.

19 http://praca-opiekunczo-wychowawcza.wyklady.org/wyklad/112_rodzina-zastepcza.html

20 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>

21 http://www.frs.pl/docs/pr_kaczmarek. *Standardy prawa rodzinnego –zagadnienia prawne dotyczące dziecka i rodziny* pdf

2.2 Funkcjonowanie rodzin zastępczych

Osoby decydujące się wziąć pod swoją opiekę dziecko, doskonale zdają sobie sprawę z tego jak wiele miłości i uwagi ono potrzebuje. Rodzina zastępcza zobowiązana jest do zapewnienia podstawowych potrzeb dziecka. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza spokrewniona, niezawodowa i zawodowa oraz rodzinny dom dziecka.

Rodzina zastępcza:

Spokrewniona – tworzyć ją mogą najbliżsi krewni dziecka, czyli dziadkowie lub rodzeństwo (babcia, dziadek, brat, siostra). Dzieje się tak zwykle po śmierci rodziców lub po odebraniu im praw rodzicielskich

Niezawodowa – Tworzą ją dalsi krewni, np. ciocia i wujek, albo osoby niespokrewnione. Pojęcie „niezawodowa” oznacza, że żaden z rodziców nie rezygnuje z własnej pracy, więc nie pobiera wynagrodzenia za bycie rodziną zastępczą, ale otrzymuje wsparcie dla rodziny. Rodziny niezawodowe mogą przyjąć do trojga dzieci, ale mogą również poprzestać na jednym

Zawodowa – Powstaje, gdy jeden z rodziców decyduje się zrezygnować z pracy, by poświęcić swój czas na wychowywanie dzieci. Rodzicielstwo zastępcze staje się wówczas zawodem, więc oprócz wsparcia rodzina otrzymuje także wynagrodzenie. Rodzina zawodowa przyjmuje dwoje lub troje dzieci, w wyjątkowych przypadkach do czworga, jeśli jest to rodzeństwo

Obok rodziny zastępczej zawodowej, tzw. „podstawowej” istnieją dwa szczególne typy zawodowej rodziny zastępczej.

W **rodzinie specjalistycznej** przebywają dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności lub te, które mają kłopoty w funkcjonowaniu społecznym. Powstaje, gdy jeden z rodziców decyduje się zrezygnować z pracy, by poświęcić swój czas na wychowywanie dzieci z niepełnosprawnościami fizycznymi i intelektualnymi lub podejmuje się opieki nad małoletnimi

matkami z dziećmi. Rodzicielstwo zastępcze staje się wówczas zawodem, więc oprócz wsparcia rodzina otrzymuje także wynagrodzenie.

W rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję **pogotowia rodzinnego**, dziecko przebywa do 4 miesięcy. Niekiedy pobyt wydłuża się do czasu wyjaśnienia sytuacji prawnej dziecka. Do pogotowia rodzinnego trafiają zwykle dzieci z interwencji z domu rodzinnego lub przywożone bezpośrednio z porodówek. Rodzicielstwo zastępcze staje się wówczas zawodem, więc oprócz wsparcia rodzina otrzymuje także wynagrodzenie. Pogotowie rodzinne pomaga dziecku w kryzysowej sytuacji związanej z rozłąką z rodzicami oraz stara się zdiagnozować dziecko u lekarzy specjalistów. Pracownicy MOPS-u w tym czasie szukają dla niego rodziny adopcyjnej, zastępczej lub rodzinnego domu dziecka, albo podejmują kroki, by dziecko wróciło do rodziny biologicznej.²²

Artykuł 40, ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jasno przedstawia obowiązki rodziców zastępczych;

1. Rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności:

1. traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej
2. zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych
3. zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych
4. zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań
5. zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne
6. zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka
7. umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej .

2. Rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej

²² <https://www.rodzinajestdladzieci.pl/jak-zostac-rodzina-zastepcza/rodzaje-rodzicielstwa-zastepczego/>

pieczy zastępczej"²³.

Rodzina zastępcza, tak samo jak i rodzice biologiczni, ma określone zobowiązania do spełnienia wobec dzieci. Ponad to rodziny zastępcze podlegają kontroli ze strony koordynatorów pieczy zastępczej oraz asystentów rodziny. Podstawowym celem kontroli jest polepszenie jakości i komfortu życia dzieci będących pod opieką²⁴. Rodzice zastępczy muszą w taki sposób wypełniać swoje obowiązki wobec dzieci, aby zapewnić im należytą opiekę. Trafnym będzie w tym miejscu zdefiniowanie owego pojęcia.

Z. Dąbrowski uważa, że "opieka oznacza pewien rodzaj ponadczasowej, specyficznej działalności, podejmowanej przez osoby bądź instytucje, mającej polegać na zaspokajaniu potrzeb podopiecznego, w sytuacji gdy on sam trwale bądź przejściowo, częściowo lub całkowicie, nie jest w stanie samodzielnie ich zaspokoić".²⁵

J. Babicki zdefiniował pojęcie opieki jako służbę socjalną, która „za punkt wyjścia obiera wyłącznie potrzeby dziecka i jego przyrodzone prawo do korzystania z normalnych warunków wzrastania. Stwarza ono swemu klientowi odpowiednie stałe warunki, doprowadzające go w rezultacie do racjonalnego użytkowania wrodzonych i nabytych uzdolnień i umożliwiające mu wcześniej czy później oparcie swego bytu materialnego na własnych siłach”²⁶.

Według opinii J. Maciaszkowej opieka to „ (...) ogół działań podejmowanych przez osoby i instytucje w celu stworzenia warunków do zaspokajania potrzeb dzieci i młodzieży. Cechą tych działań jest ich intencjonalny charakter: są one podejmowane świadomie; wyrażające jej zadania i czynności człowieka”²⁷.

Warto podkreślić relacje zachodzące między wychowaniem a opieką. Z. Dąbrowski

---

23 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>

24 http://www.pcprianow.pl/editor/xinha/plugins/ExtendedFileManager/editor_files/Dziecko_i_rodzina/Zasady_weryfikowania_i_oceny_RZ.pdf

25 Z. Dąbrowski, *Pedagogika opiekuńcza*, Olsztyn 2006, t. I, s. 81- 83

26 J. Babicki, *Pisma wybrane*, WSiP Warszawa 1980, s. 51.

27 J. Maciaszkowa, *Z teorii i praktyki opiekuńczej. Opieka rodzinna nad dzieckiem i kompensacja jej niedostatków*, WSiP Warszawa 1991, s. 38

wyróżnia następujące:

- „zaspokajanie fizjologicznych i psychospołecznych potrzeb podopiecznych warunkujące wychowanie,
- niezamierzone funkcje wychowawcze sprawowanej opieki,
- niezamierzone funkcje opiekuńcze wychowania,
- związek przeciwieństw w treściach oraz funkcjach opieki i wychowania,
- waloryzowanie procesu opieki wartościami wychowania,
- waloryzowanie procesu wychowania wartościami opieki,
- stymulacja, animacja i modyfikacja potrzeb w procesie wychowania
- zbieżność potrzeb jednostki i wymagań społecznych,
- związek opieki z wychowaniem poprzez ich wspólny podmiot, przedmiot i spełniane dwojakie funkcje²⁸.

Opieka i wychowanie są pojęciami bliskoznacznymi, wzajemnie się uzupełniają. Przeglądając literaturę pedagogiczną można znaleźć wiele definicji pojęcia- wychowanie. Wojciech Pomykała definiuje wychowanie jako świadome, planowe pedagogiczne działanie osób z reguły występujących w ich różnych zbiorach (rodzinnych, szkolnych, innych) dokonywane głównie przez słowo (i inne postacie interakcji, zwłaszcza przez przykład osobisty), zmierzające do osiągnięcia względnie małych skutków (zmian) w rozwoju fizycznym, umysłowym, społecznym, kulturowym i duchowym jednostki ludzkiej²⁹.

Wychowanie według Wincentego Okonia to „świadomie organizowana działalność społeczna, oparta na stosunku wychowawczym między wychowankiem, a wychowawcą, której celem jest wywoływanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka”³⁰.

---

28 Dąbrowski Z., *Terminologia pedagogiki opiekuńczej*, [w:] Jundziłł E., Pawłowska R. (red.), *Pedagogika opiekuńcza. Przyszłość – teraźniejszość – przyszłość*, Harmonia Gdańsk 2008, s. 468.

29 *Encyklopedia Pedagogiczna*. Pod red. W. Pomykała, s. 917

30 W. Okoń (2001), *Słownik Pedagogiczny*, Warszawa, wyd. Akademickie Żak, s. 445

Zagłębiając się w wyżej przytoczone definicje, można jednoznacznie stwierdzić, że wychowanie i opieka są pojęciami, które wzajemnie się przenikają i oddziałują na siebie. Aby rozpocząć proces wychowania, należy zaspokoić podstawowe potrzeby jednostki. Zatem wychowanie jest zależne od zaspokojenia określonych potrzeb opiekuńczych dziecka, a opieka z kolei zależy od zakresu realizacji zadań wychowawczych.

2.3 Prawne aspekty funkcjonowania rodzin zastępczych

Rodziny zastępcze mają obowiązek dochodzenia należnych dziecku środków utrzymania, takich jak: alimenty, renta rodzinna, renta odszkodowawcza, zasiłek rodzinny. Wprost do obowiązków rodzin zastępczych odnosi się zasada 2 rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie rodzin zastępczych. *Należy podtrzymywać stosunki osobiste pomiędzy dzieckiem i jego rodziną naturalną oraz informować ją o rozwoju dziecka, o ile nie jest to sprzeczne z podstawowymi interesami dziecka*³¹.

W chwili objęcia przez rodziców zastępczych opieki nad dzieckiem nakładany jest na nich obowiązek pieczy bieżącej nad dzieckiem. Oznacza to sprawowanie faktycznej opieki nad dzieckiem z zapewnieniem mu warunków funkcjonowania i rozwoju. Piecza zastępcza oznacza dbanie o bezpieczeństwo, rozwój, żywienie, ubiór, jak również opiekę zdrowotną czy uczęszczanie do szkoły/ przedszkola. Przyjmując pod swoją opiekę dziecko, rodzice zastępczy powinni też zadbać o rozwój jego uzdolnień i zainteresowań.

Zgodnie z artykułem 20 Konwencji o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526 ze zm.) Rodzice zastępczy, wychowując dziecko, mają obowiązek zachowania ciągłości wychowania otrzymanego przez dzieci od swoich rodziców, w tym do zachowania

---

³¹ Rekomendacja zawarta w: Prawa rodziny – prawa w rodzinie. Zbiór dokumentów międzynarodowych. pod red. T. Jasudowicz, Toruń 1999

tożsamości dziecka – etnicznej, językowej, kulturowej i religijnej³².

Osoby, które chcą się podjąć założenia rodziny zastępczej zawodowej, lub którzy chcą prowadzić rodzinny dom dziecka są zobowiązani do ukończenia szkolenia kierowane do takich osób. Szkolenia te są organizowane przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Taki program szkoleniowy jest zatwierdzany na okres 5 lat przez ministra właściwego do spraw rodziny, na wniosek podmiotu prowadzącego owe szkolenie. We wniosku uwzględnia się ilość godzin szkolenia, kwalifikacje osób prowadzących szkolenie, program szkolenia, sposób w jaki będzie prowadzone szkolenie, a także materiał dydaktyczny jaki zostanie przedstawiony.³³

Rodziny zastępcze wspierane są przez państwo w swoich działaniach. Zgodnie z informacjami zawartymi w poszczególnych artykułach ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej funkcjonowanie rodzin zastępczych odbywa się w następujący sposób. Rodzina zastępcza zajmuje się dzieckiem do czasu aż nie osiągnie on pełnoletności bądź rodzina biologiczna powtórnie otrzyma prawa rodzicielskie do wychowywania swojego dziecka. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Rodzina zastępcza działa zgodnie z prawem, jest objęta nadzorem. Piecza zastępcza zapewnia, zgodnie z artykułem 33 wyżej wymienionej ustawy:

- 1) realizację planu pracy z rodziną lub gdy jest to niemożliwe — dążenie do przysposobienia dziecka;
- 2) przygotowanie dziecka do:
  - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów

---

32 Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526 ze zm.)

33 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>

z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;

3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych³⁴.

Artykuł 47 ustawy nawiązuje do przygotowania rodziny zastępczej na przyjęcie dziecka pod opiekę tymczasową. Odbywa się to poprzez;

1) udzielenie szczegółowych informacji o dziecku i jego sytuacji rodzinnej, w tym informacji o rodzeństwie, oraz zapewnienie, w miarę potrzeby, kontaktu z dzieckiem przed umieszczeniem go w tej rodzinie lub rodzinnym domu dziecka w terminie nie późniejszym niż 7 dni przed przyjęciem dziecka;

2) przekazanie, nie później niż w dniu poprzedzającym dzień przyjęcia dziecka, następującej dokumentacji:

a) odpisu aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot — również odpisu aktu zgonu zmarłego rodzica,

b) dokumentacji o stanie zdrowia dziecka,

c) dokumentów szkolnych, w szczególności świadectw szkolnych i kart szczepień,

d) diagnozy psychofizycznej dziecka, w tym dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, udziału w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych oraz konieczności objęcia dziecka pomocą profilaktyczno-wychowawczą lub resocjalizacyjną albo leczeniem i rehabilitacją,

e) planu pracy z rodziną, o którym mowa w art. 15 ust. 1 pkt 1, przekazanego organizatorowi przez asystenta rodziny³⁵.

W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 w Art. 80. jest mowa o wynagrodzeniu rodziny zastępczej. Osobie, która prowadzi rodzinny dom

³⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111490887/O/D20110887.pdf>

³⁵ Tamże.

dziecka lub jest rodziną zastępczą zawodową przysługuje na jedno dziecko 1000 zł miesięcznie. Osoba która jest rodziną zastępczą spokrewnioną tj. babcia, ciocia, dziadek, wujek, przysługuje na jedno dziecko 600 zł miesięcznie³⁶. Rodzinie zastępczej, która pod swoją opieką ma dziecko z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatek nie niższy niż kwota 200zł miesięcznie na potrzeby związane z pokryciem kosztów leczenia i pielęgnacji. Natomiast w Art.83. tej samej ustawy mowa jest, iż rodziny zastępcze mogą otrzymać od starosty dofinansowania na wypoczynek, raz w roku. Rodziny także otrzymują raz w roku pieniądze na wydatki z przyczyn losowych lub na niezbędne wydatki związane z potrzebami przyjmowanego dziecka³⁷.

Rodzinę zastępczą mogą tworzyć małżonkowie lub osoba, która nie jest w związku małżeńskim. Z osobami, które chcą zostać rodziną zastępczą i spełniają oni warunki do pełnienia takiej funkcji starosta może zawierać umowy, która upoważnia do utworzenia rodziny zastępczej zawodowej. Natomiast rodzina zastępcza niezawodowa, która spełnia warunki do bycia pieczę zastępczą starosta może zawrzeć na wniosek tej rodziny umowę aby zostali rodziną zastępczą zawodową ale muszą oni otrzymać pozytywną opinię koordynatora pieczy zastępczej. Osoby, które chcą zostać rodziną zastępczą nie mogą mieć pozbawionych lub zawieszonych władz rodzicielskich. Przyszli rodzice zastępczy nie mogą być karani a także muszą przedstawić zaświadczenia lekarskie o swoim stanie zdrowia. Osoby także są zobowiązane do przedstawienia opinii wystawionej przez psychologa, która poświadcza o predyspozycjach i motywacjach do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Ważnym elementem jest także przedstawienie warunków materialnych i mieszkaniowych tak aby dziecko mogło mieć zapewnione podstawowe potrzeby do funkcjonowania i rozwijania swoich zainteresowań.

---

36 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>

37 Tamże.

ROZDZIAŁ III

Funkcjonowanie rodzin zastępczych objętych pieczą Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku w świetle badań własnych.

Rodzina zastępcza, to taka, która tymczasowo lub stale opiekuje się i wychowuje dzieci, które zostały odrzucone (w różnorodnym tego słowa znaczeniu), przez rodziców biologicznych lub nie są oni w stanie zapewnić im należytej opieki i bezpieczeństwa. Założeniem opieki zastępczej jest tymczasowość, co oznacza, że dziecko powinno przebywać w niej do czasu, kiedy rodzice nie uregulują swojej sytuacji życiowej. Jednak zdarzają się sytuacje, kiedy dziecko zostaje pod opieką rodziny zastępczej do momentu uzyskania pełnoletności.

Niniejszy rozdział zawiera analizę badań własnych. Skupiono się w nim na przedstawieniu zebranych podczas badań informacji. Wyniki zebrano na podstawie wypełnionego przez dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku – Panią Małgorzatę Kubiak- Horniatko kwestionariusza wywiadu. Podczas badań ważne było uzyskanie informacji na temat funkcjonowania rodzin zastępczych objętych pieczą Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku. Wszystkie pytania umieszczone w kwestionariuszu były pytaniami otwartymi. Było to ważne ponieważ, chciano uzyskać rzetelne, kompleksowe odpowiedzi.

Pierwsze pytanie, na które oczekiwano odpowiedzi dotyczyło tego, czy w dzisiejszych czasach jest potrzeba podejmowania opieki tymczasowej wobec dzieci. Odpowiedź respondenta na pytanie **Czy rodziny zastępcze są potrzebne? Dlaczego?**, przedstawia się następująco:
- Dotychczas przeprowadzone badania w zakresie pieczy zastępczej wskazują na szkodliwy charakter opieki w dużych instytucjach. Zgodnie z konwencją o prawach dziecka, to wychowanie

w środowisku rodzinnym pozwala dziecku na harmonijny rozwój.

Drugie pytanie zamieszczone w kwestionariuszu dotyczyło wymagań jakie trzeba spełnić, aby zostać rodziną zastępczą.

2. Kto może zostać rodziną zastępczą?

- Rodziną zastępczą może zostać małżeństwo lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim.

Podstawowe warunki, które trzeba spełnić to;

- *osoby, które dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej, w tym:*
- *osoby, które nie były pozbawione ani ograniczone we władzy rodzicielskiej*
- *osoby, które wypełniają obowiązek alimentacyjny*
- *osoby, które nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych*
- *pozyskały opinię psychologiczną o właściwych predyspozycjach i motywacjach do pełnienia funkcji rodziny zastępczej*
- *stan zdrowia pozwala na pełnienie funkcji rodziny zastępczej*
- *osoby niekarane*
- *posiadające stałe źródło dochodu*
- *zapewniające odpowiednie warunki bytowe*

Kolejne pytanie dotyczyło działań jakie należy podjąć w przypadku ubiegania się o pełnienie funkcji rodziny zastępczej.

3. Jakie działania należy podjąć, aby zostać rodziną zastępczą?

- Aby zostać rodziną zastępczą należy:

- *zgłosić się do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; na terenie Powiatu Szczecineckiego jest nim Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie*
- *zgromadzić podstawową dokumentację w tym; przedstawić sytuację dochodową, mieszkaniową*

- *pozyskać zaświadczenie o stanie zdrowia od lekarza*
- *uczestniczyć w badaniach przeprowadzonych przez psychologa*
- *wziąć udział w szkoleniu*

Kolejne pytanie niezbędne było do uzyskania odpowiedzi na temat obowiązków względem dzieci, wynikających z pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

4. Jakie obowiązki względem dziecka wynikają z pełnienia funkcji rodziny zastępczej?

- *podejmowanie działań zmierzających do przywrócenia dziecka rodzinie biologicznej jak np.; dbanie o relacje dziecka z rodziną biologiczną*
- *zapewnienie całodobowej opieki i wychowania*
- *zapewnić dostęp do świadczeń zdrowotnych*
- *zapewnić kształcenie, wyrównanie braków rozwojowych*
- *zapewnić rozwój uzdolnień i zainteresowań*
- *zapewnić potrzeby emocjonalne, bytowe, religijne*

5. Czy kandydaci na rodziców zastępczych są odpowiednio do tego przygotowywani?

Czy muszą przejść jakieś szkolenia itp. ?

- Kandydaci na rodzinę zastępczą przechodzą odpowiednią procedurę kwalifikacyjną w celu oceny właściwych predyspozycji o motywacji do pełnionej funkcji.

Dodatkowo rodziny zastępcze spokrewnione mogą uczestniczyć w szkoleniach podnoszących ich wiedzę. Pozostałe rodziny uczestniczą w obowiązkowym szkoleniu w wymiarze 60 godzin, w tym 10 godzin praktyk.

Kolejne pytanie posłużyło do zebrania informacji o rodzajach trudności na jakie mogą się natknąć rodzice zastępczy.

6. Jakich trudności można się spodziewać, decydując się na opiekę zastępczą?

- *trudności związane z procedurą kwalifikacyjną*
- *trudności związane z zachowaniami dziecka po traumie, związanej ze zmianą miejsca zamieszkania*
- *trudności związane ze współpracą z rodziną biologiczną*
- *trudności administracyjne*
- *negatywna ocena najbliższego środowiska związana z oskarżeniami o motywację finansową do pełnienia tej funkcji*
- *wypaleniem zawodowym*

W przygotowanym kwestionariuszu chciano również uzyskać odpowiedź na pytanie dotyczące wsparcia rodzin zastępczych .

7. Na jakie wsparcie ze strony PCPR może liczyć rodzina zastępcza?

- *wsparcie w postępowaniu kwalifikacyjnym na rodzinę zastępczą*
- *wsparcie pracownika przy umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej*
- *wsparcie finansowe*
- *wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej*
- *wsparcie psychologiczne, pedagogiczne*
- *wsparcie prawne*
- *poprzez grupy wsparcia, rodziny pomocowe, wolontariat, imprezy okolicznościowe*

8. W jaki sposób promowane jest rodzicielstwo zastępcze w naszym powiecie?

- *aktualizowanie stron internetowych*
- *promowanie w lokalnych mediach działań tj. podpisanie umowy na rodzinny do dziecka, 20- lecie pracy zawodowej rodziny zastępczej*
- *Dzień Rodzicielstwa Zastępczego (okolicznościowe uroczystości)*
- *kolportaż ulotek i kalendarzy*

9. Z jakich powodów dzieci najczęściej są umieszczane w rodzinie zastępczej?

- *nadużywanie alkoholu*
- *stosowanie środków psychoaktywnych*
- *bezradność opiekuńczo- wychowawcza*
- *porzucenie*
- *przemoc*

10. Ile obecnie funkcjonuje rodzin zastępczych na terenie powiatu szczecineckiego?

- Zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS na dzień 30.06.2021r., na terenie powiatu funkcjonowało:

- *72 rodziny zastępcze spokrewnione (95 dzieci), które tworzą osoby w linii prostej pokrewieństwa*
- *24 rodziny zastępcze niezawodowe- (34 dzieci) to osoby niespokrewnione w linii prostej*
- *7 rodzin zastępczych zawodowych, (20 dzieci) które sprawują opiekę nad dziećmi niespokrewnionymi*
- *8 rodzinnych domów dziecka , w których przebywa 64 niespokrewnionych dzieci*

11. Jak ocenia Pani funkcjonowanie rodzin zastępczych na terenie powiatu szczecineckiego

Czy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest w stałym kontakcie z rodzicami zastępczymi?

– *Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku jest w stałym kontakcie z rodzinami zastępczymi, poprzez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej w celu realizacji planu pomocy dziecku oraz wsparcia rodziny (kontakt co najmniej 1x w miesiącu).*

– *Ponadto raz na pół roku (w przypadku dziecka powyżej 3 lat) lub raz na 3 miesiące współpracuje z rodzinami w celu oceny sytuacji dziecka na posiedzeniu zespołu oceniającego. W razie zgłaszanych potrzeb, rodzina korzysta ze wsparcia psychologa wspierającego.*

ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI

Dzieci pochodzące z terenu powiatu szczecineckiego trafiają pod opiekę rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. W powiecie szczecineckim funkcjonuje obecnie ponad setka rodzin zastępczych. Wszyscy kandydaci, którzy zapragną zostać rodziną zastępczą muszą sprostac wszystkim wymaganiom postawionym przed nimi. Rodzinę zastępczą tworzy się w celu zapewnienia dziecku (dzieciom) opieki z powodu wystąpienia w ich rodzinach różnego rodzaju sytuacji kryzysowych. Celem działania rodziny zastępczej jest wzmocnienie rodziny naturalnej, tak aby dziecko mogło do niej powrócić wzmocnione. Dziecko może przebywać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia. Pełnoletni wychowanek rodziny zastępczej może za zgodą rodziców zastępczych pozostać w rodzinie, która pełniła funkcję rodziny zastępczej również po osiągnięciu pełnoletniości nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia. Każda rodzina zastępcza może liczyć na wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz na wsparcie finansowe.

Podczas rozmowy z Panią Małgorzatą Kubiak- Horniatko- dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku, pozyskano informacje na temat funkcjonowania rodzin zastępczych w Szczecinku. Z informacji uzyskanych od Pani Małgorzaty wynika, że powiat szczecinecki jest w komfortowej sytuacji pod względem liczby rodzin zastępczych. Oczywiście jednak jest to, że dobrze byłoby, gdyby nadal rodzin tych przybywał, ponieważ w przypadku, gdy dzieci z jakiegoś powodu zostaną odebrane ze swojego domu rodzinnego, najlepiej jak trafią do miejsca, które będzie takie miejsce przypominało. Rolą rodzica zastępczego jest przede wszystkim duża odpowiedzialność. Powinna ona zadbać między innymi o wyrównywanie deficytów rozwojowych czy szeroko pojęte wspieranie rozwoju dziecka, a niekiedy także podtrzymywanie więzi dziecka z jego rodziną biologiczną. Większość rodzin zastępczych

nastawiona jest na tak zwaną tymczasowość. Zazwyczaj pracują one na rzecz powrotu dzieci do rodzin biologicznych lub zajmują się dziećmi do czasu znalezienia dla nich rodzin adopcyjnych. Jednak zdarza się również tak, że dzieci pozostają z rodzicami zastępczymi do osiągnięcia dorosłości. Aby cała procedura przygotowań ruszyła wystarczy przyjść i zgłosić swoją kandydaturę. Wtedy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest w stanie przeszkolić, zdiagnozować i zobaczyć, jakimi dziećmi potencjalni kandydaci są w stanie się opiekować. Wszystkie przygotowania odbywają się bezpłatnie. Zawsze dobierana jest rodzina do dziecka, a nie dziecko do rodziny. Kiedy swoją chęć do opieki zastępczej zgłaszają osoby starsze, to wiadomo, że będą świadczyły usługę dla starszych dzieci. Młodzi ludzie mogą opiekować się młodszymi dziećmi i noworodkami.

Dzieci objętych pieczęcią zastępczą na terenie powiatu szczecineckiego jest dużo. Każdego roku w powiecie szczecineckim w rodzinach zastępczych przebywa średnio 200 dzieci. W powiecie działa około 110 rodzin zastępczych i 8 rodzinnych domów dziecka. Wszystkie niezależnie od wieku potrzebują miłości, ciepła, rozmowy, namiastki domu rodzinnego. Stąd też apele o ciągle pozyskiwanie nowych kandydatów. Wystarczy otwarte serce, wewnętrzna potrzeba pomocy, aby zmienić czyjś świat- świat dziecka, które pragnie, uwagi, miłości i rodzinnego ciepła. Czasami jeden "mały" krok może zmienić czyjeś życie.

Bibliografia:

1. Art. 10 *Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i kulturalnych* z 1966 roku, ratyfikowanego przez Polskę w 1977 roku.
2. Babicki J., *Pisma wybrane*, WSiP Warszawa 1980, s. 51.
3. Czachórski W. , *O potrzebie badań prawnoporównawczych w odniesieniu do problematyki rodzin zastępczych*, w: *Prace z prawa cywilnego. Wydane dla uczczenia pracy naukowej profesora Józefa Stanisława Piątkowskiego*, Wrocław 1985, s. 264.
4. Czapów Cz., *Rodzina a wychowanie*, Warszawa 1968, s. 9
5. Dąbrowski Z., *Pedagogika opiekuńcza*, Olsztyn 2006, t. I, s. 81- 83
6. Dąbrowski Z., *Terminologia pedagogiki opiekuńczej*, [w:] Jundziłł E., Pawłowska R. (red.), *Pedagogika opiekuńcza. Przyszłość – teraźniejszość – przyszłość*, Harmonia Gdańsk 2008, s. 468.
7. Dyczewski L., *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003, s. 9
8. Encyklopedia Pedagogiczna. Pod red. W. Pomykało, s. 917
9. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>
10. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>
11. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>
12. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20111490887>
13. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111490887/O/D20110887.pdf>
14. http://praca-opiekunczo-wychowawcza.wyklady.org/wyklad/112_rodzina-zastepcza.html
15. http://www.frs.pl/docs/pr_kaczmarek. Standardy prawa rodzinnego –zagadnienia prawne dotyczące dziecka i rodziny pdf
16. http://www.pcprjanow.pl/editor/xinha/plugins/ExtendedFileManager/editor_files/Dziecko

17. <https://www.rodzinajestdladzieci.pl/jak-zostac-rodzina-zastepcza/rodzaje-rodzicielstwa-zastepczego/>
18. Jurczak M., Leksykon. *Wyrazy trudne, ważne i ciekawe*, Warszawa 1977.
19. Kawula S., *Funkcja opiekuńcza współdziałania rodziny*, Białystok 1988
20. Konopczyński M.: *Twórcza resocjalizacja* . Warszawa 1996, MEN
21. Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526 ze zm.)
22. Legat S.: Wprowadzenie: *Rodziny zastępcze a wybrane aspekty polityki społecznej państwa*. [w]: M. RaławMarkowska ,S. Legat (red.): *Opieka zastępcza nad dzieckiem i młodzieżą – od form instytucjonalnych do rodzinnych*. Warszawa 2004, Instytut Spraw Publicznych, s.11
23. Maciaszkowa J., *Z teorii i praktyki opiekuńczej. Opieka rodzinna nad dzieckiem i kompensacja jej niedostatków*, WSiP Warszawa 1991, s. 38
24. Okoń W., Słownik Pedagogiczny, Warszawa, wyd. Akademickie Żak, (2001) s. 445
25. Płoszyński Z., *Problemy patologii środowiska rodzinnego, Patologia społeczna wśród dzieci i młodzieży* red.Z. Płoszyński, T. Wróblewski, Słupsk 1993, s. 36.
26. Rekomendacja zawarta w: *Prawa rodziny – prawa w rodzinie*. Zbiór dokumentów międzynarodowych. pod red. T. Jasudowicz, Toruń 1999
27. Rodzina, w: *Encyklopedia socjologii*, t. III, red. Z. Bokszański, W arszawa 2000, s. 312.
28. Ruszkowska M., *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo- wychowawcze*, Centrum Zasobów Rozwojów Ludzkich, Warszawa 2013, s. 15.
29. *Słownik pedagogiczny* PWN, Warszawa 1987, s. 261-262
30. Smyczyński T. , *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. Warszawa 2005, s.1.
31. Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 303-306

32. Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 149.
33. Tyszka Z., Rodzina, (w:) *Encyklopedia pedagogiczna*, W. Pomykało (red.), Warszawa 1993, s. 698.
34. Ziemska M., *Rodzina a osobowość*, wyd. I, Warszawa 1975, s. 36.

Aneks

KWESTIONARIUSZ WYWIADU

Niniejszy kwestionariusz posłuży jako narzędzie badawcze do pracy „Funkcjonowanie rodzin zastępczych - Studium przypadku na przykładzie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku”. Praca ta powstała na potrzeby realizowanego w naszej placówce **Ogólnopolskiego Projektu Edukacyjnego- „Aniolkowe granie”** wspierającego ideę rodzicielstwa zastępczego. Przedszkolnym koordynatorem programu oraz autorem pracy badawczej jest mgr Karolina Wojciechowicz, a wszelkie działania związane z realizacją programu, podejmowane są po konsultacjach z Dyrektorem Przedszkola mgr Barbarą Żeromską.

1. Czy rodziny zastępcze są potrzebne? Dlaczego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kto może zostać rodziną zastępczą?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Jakie działania należy podjąć aby zostać rodziną zastępczą?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Jakie obowiązki względem dziecka wynikają z pełnienia funkcji rodziny zastępczej?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Czy kandydaci na rodziców zastępczych są odpowiednio do tego przygotowywani? Czy muszą przejść jakieś szkolenia itp. ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Jakich trudności można się spodziewać, decydując się na opiekę zastępczą?

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....

7. Na jakie wsparcie ze strony PCPR może liczyć rodzina zastępcza?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. W jaki sposób promowane jest rodzicielstwo zastępcze w naszym powiecie?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Z jakich powodów dzieci najczęściej są umieszczane w rodzinie zastępczej?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**10. Ile obecnie funkcjonuje rodzin zastępczych na terenie powiatu szczecineckiego?
(Proszę je krótko opisać)**

Czy na przestrzeni lat liczba ta maleje czy wzrasta?

Czym Pani zdaniem jest to spowodowane?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**11. Jak ocenia Pani funkcjonowanie rodzin zastępczych na terenie powiatu szczecineckiego?
Czy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest w stałym kontakcie z rodzicami zastępczymi?**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Serdecznie dziękuję za poświęcony czas.